

Letnik 1916.

Državni zakonik

za

kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru.

Kos XXXV. — Izdan in razposlan 10. dne marca 1916.

Vsebina: (Št. 63 in 64.) 63. Ukaz, s katerim se omejuje porabljanje aluminija, svinca, bakra in bakrenih zlitin, niklja, kositra in gume. — 64. Razglas, s katerim se objavljajo predpisi o meroskusu in kolovanju merskega aparata za mleko s plavalnikom za justiranje in merilom.

63.

Ukaz trgovinskega ministra v porazumu z ministrom za javna dela in v soglasju z vojnim ministrom z dne 1. marca 1916. l.,

s katerim se omejuje porabljanje aluminija, svinca, bakra in bakrenih zlitin, niklja, kositra in gume.

Na podstavi cesarskega ukaza z dne 10. oktobra 1914. l. (drž. zak. št. 274) se zaukazuje tako:

§ 1.

Porabljanje aluminija, svinca, bakra in bakrenih zlitin, niklja, kositra in gume je ob proizvodnji izdelkov industrije in obrti omejiti na kolikor moči najmanjšo mero.

Prepovedano je zlasti v strojni in električni industriji, v nadtalni gradnji, pri gradbenih in vzdrževalnih delih v fužinskem obratu in ob gradnji in ob vzdrževanju plinovodnih in vodovodnih naprav povsod tam, kjer ni potrebno iz nujnih razlogov izdelovanja ali zaradi namena predmeta, ki se naredi. Na teh poljih naj se imenovane snovi zlasti v tistih primerih ne

uporabljajo, v katerih so se porabljale dosle le iz ozirov nastopne vrste:

1. Z namenom, da se ustreže trgovinsko-običajni izvršitvi; iz ozirov na lepoto; z ozirom na posebne navade izdelovalca ali naročnika;

2. da se zmanjša teža zgradbe ali da se dosežejo manjše izmere;

3. da se zabrani rjavenje, ako se more za braniti s primernim gojenjem (mazanjem, gibanjem itd.), s tem, da se površina prevleče (s kositrom, cinkom, svincem itd.) ali da se porabljajo nadomestila (cinkove zlitine, bela kovina itd.);

4. da se zabrani obraba, ako nastaja le polagoma, če se uporabljajo pripravna nadomestila, in ostane vidna, tako da za uporabljanje nadomestila ni pomislekov iz ozirov varnosti ali zaradi motenja obrata, ki bi se ga bilo resno bati.

Nadomestila je uporabljati tudi tedaj, če zahteva to, da se premené obratne uredbe ali obratila, ako niso te premembe niti združene z nerazmernimi stroški niti bistveno ne otežkočijo obrata.

Navodila za porabljanje nadomestil so podana v dodatku k temu ukazu.

§ 2.

Izjeme od ravnanja po načelih, postavljenih v § 1, in od natančnejših izvršitvenih predpisov, ki so v navodilih, so dopustne le z dovoljenjem trgovinskega ministrstva.

§ 3.

Ravnanje zoper predpis tega ukaza naj kaznujejo politična oblastva I. stopnje z zapornimi

kaznimi do šest mesecev ali z denarnimi kaznimi do 5000 kron, ako ta dejanja ne spadajo pod strožje kazensko določilo.

§ 4.

Ta ukaz dobi moč 20. dne marca 1916. l.

Trnka s. r.

Spitzmüller s. r.

Dodatek.**Navodilo za porabljanje nadomestil.**

Nastopno navodilo za porabljanje nadomestil razlikuje med primeri, v katerih je ustanovljeno, da je porabljanje takih nadomestil praviloma mogoče, in takimi primeri, v katerih se naj po možnosti porabljajo nadomestila.

V prvih primerih je dovoljeno izjemno porabljanje svinca, bakra in bakrenih zlitin, niklja, aluminija, kositra, gume le z dovoljenjem trgovinskega ministrstva.

V primerih, v katerih se naj po možnosti porabljajo nadomestila, je to posebej poudarjeno v navodilu.

Za nadomestila prihajajo zlasti v poštev: železo (siva, temperska, jeklena litina, raztopljeno železo, raztopljeno jeklo), cink in cinkove zlitine, papir, les.

A.**Gradnja armatur.****I. Vodni zapahi:**

Vretenca, mašilne pušice, vijaki mašilnih pušic, matice za vijake mašilnih pušic, po možnosti gostilni obroči.

II. Zaklopnice:**1. Z uvitim pokrovom:**

Okrovi, vretenca, holandci mašilnih pušic, ročna kolesa, ročaji, po možnosti razen tega pokrovi ali zavijki, mašilne pušice, stožci in sedeži;

2. s privitim pokrovom in z notranjim vretenčevim navojem:

okrovi, pokrovi, vretenca in holandci mašilnih pušic, po možnosti mašilne pušice, stožci in sedeži zaklopnic;

3. s privitim pokrovom in z zunanjim vretenčevim navojem:

okrovi, pokrovi, vretenca, mašilne pušice in mostovi stebrskih pokrovov, po možnosti potrebni obložki mašilnih pušic, stožci in deli, ki tvorijo sedež zaklopnice.

(Maticе vretenec v locnju ali v mostu pokrova je delati le v izjemnih primerih iz rdeče litine ali medi.)

4. Varnostne zaklopnice:

Vsi deli razen sedežev in stožcev.

III. Pipe:

Okrovi, po možnosti tudi ročni pipniki.

IV. Vodoznaki:

Vsi deli (glede pripadajočih pip velja A III).

V. Manometri:

Pušice, pretikalni obroči, po možnosti manometrove cevi.

VI. Indikatorji:

Vsi deli.

VII. Hidranti in vodnjaki:

1. Podtalni hidranti:

Vretenca, mašilne pušice, vijaki mašilnih pušic, matice za vijake mašilnih pušic, po možnosti sedežev obroč v spodnjem delu, gostilni obroč v stičnem kosu, iztočni kos za samogibno izpraznjevanje.

2. Nadtalni hidranti:

Vretenca, mašilne pušice, notranji pritrdilni vijaki z maticami vred, po možnosti sedežev obroč v spodnjem delu, iztočni kos za samogibno izpraznjevanje, oba navoja za stik cevi.

3. Vodnjaki na zaklopnico:

Vsi deli.

4. Vodnjaki hidranti.

Sestavine hidranta kakor pod VII 2, sestavine vodnjaka kakor pod VII 3.

B.

Gradnja sesalk.

I. Sesalke z ročnim obratom za kmetijske in slične namene:

1. Zaklopnice in sedeži, po možnosti zaklopnice z betom;

2. Pipe (kakor pod A III);

3. Holandci, stiki cevi, zveze cevi, zavoji, roglje za cevi, ustniki, brizgalne cevi, mašilne pušice, vdelki pušice, tečajeve skodele, drogovje, skopčala, vodila drogovja, deli mazalne uredbe sestavine za zračenje in odtakanje in sesalne košare, po možnosti delovni cilindri, vstavki cilindrov betovi drogi, cilindri in cilindrovi pokrovi specialnih sesalk za posebne tekočine, ter sesalke na krila

II. Transmisijske sesalke.

Tečajeve skodele, mašilne pušice, beti, drogovje, plungri, deli mazalne uredbe, sestavine za zračenje in odtakanje, sesalne košare, po možnosti zaklopnice (okrovi, stožci in sedeži), obložki cilindra, obložki mašilne pušice, osnovni obroči in betovi obroči.

III. Parne sesalke:

Tečajeve skodele, mašilne pušice, beti, drogovje, plungri, deli mazalne uredbe, sestavine za zračenje in odtakanje, sesalne košare, po možnosti zaklopnice (okrovi, stožci in sedeži), obložki cilindra, obložki mašilne pušice, osnovni obroči, betovi obroči, parne in tlačne cevi.

IV. Centrifugalne sesalke:

Tečajeve skodele, mašilne pušice, obložki mašilnih pušic, osnovni obroči, valji (vretena), deli mazalne uredbe, sestavine za zračenje in odtakanje, sesalne košare, po možnosti vodilna kolesa in gonilna kolesa, okrovi in pokrovi.

V. Gasilne brizgalke:

Delovni cilindri, zaklopnice, sedeži, zaklopnične stanice, vsi zaporni organi, zveze tlačnih in sesalnih cevi, brizgalne cevi, ustniki brizgalnih cevi, zarobki, cedila, roglje, trobe, kotli vetreniki, opremni deli (svetilke, okovi lestvic, čelad), sesalne košare, parne in tlačne cevi.

VI. Pulsometri.

Okrovi, zaklopnični krožniki, vsi zavoji in cevovodi.

VII. Injektorji.

Okrovi, zavoji, vsi vodi (pripadajoče armature po A).

C.

Gradnja parnih strojev:

Tečajne skodele, betovi drogi, glave ojníc, sanke križakov, mašilne pušice, zaklopnični krožniki in zaklopnični sedeži, gostilni obroči, parne cevi, tlačni in sesalni vodi (armature po A).

D.

Gradnja turbin.

I. Turbine za nizki tlak:

Vodila, mašilne pušice, mazalni obroči; po možnosti pušice vsake vrste, nožno ležišče (armature po A).

II. Turbine za visoki tlak:

Mašilne pušice, vodilne cevi, gonilna kolesa in lopate gonilnih koles, po možnosti tečajne pušice, vodilne pušice, vodniki, drsala (armature po A).

III. Regulatorji:

Vmesni in zvezni deli, po možnosti tečajne pušice, tečajne skodele, vstavne pušice, viseči beti (armature po A).

E.

Gradnja zgorelnih strojev:

Tečaji, mašilne pušice, zavoji cevi, vodi za gorivo, mazalno olje, tlačni zrak in hladilno vodo, vodilni deli, po možnosti hladilne kače visokega tlaka (armature po A).

F.

Gradnja parnih turbin:

Sapniki (duze), ploče turbin, gonilna kolesa, vodilna kolesa, lopate, po možnosti mašilne pušice in tečaji.

G.

Gradnja dvigal:

Tečajne skodele, gonila, zavoji, deli mazalne uredbe, zavorne sestavine, po možnosti gonila polžastih koles in koles z vijaki, ako se ne morejo nadomestiti z gonili z zobatimi kolesi.

(Za izlivanje tečajev je porabljeni cinkovo belo kovino.)

H.

Gradnja strojev orodnikov:

Vsi deli, po možnosti tudi pri parnih kladivih.

I.**Gradnja specijalnih vozil.**

Vsi deli specijalnih vozil, n. pr. voz za vodo, škropilnih voz, voz za gnojnico, aparatov in sesalk za snaženje latrin, strojev za pometanje cest, strojev za umivanje cest, razkužilnih aparatov, kotlovih (tank) voz, gasilnih brizgalnic, voz za gasilno orodje in sličnih.

Tečajne skodele je po tem, kako se rabijo, narejati iz mehkega litega železa ali jeklene litine (z izlivkom cinkove bele kovine) ali iz cinkovih zlitin.

(Za gradnjo železniških vozil so merodajne odredbe, ki jih je ukrenilo ministrstvo za železnice).

J.**Gradnja hladilnikov, predogrevačev (predogrevačev dima in polnilne vode), izparilnih aparatov vsake vrste.**

Hladilne cevi.

K.**Gradnja plinovodov in vodovodov.****I. Plinovodne in vodovodne cevi.**

(Za glavni vod je porabljati železne cevi, in sicer predvsem cevi z zarobki namesto cevi na kolčak, za stranske in zvezne vode pa cevi iz raztopljenega železa. Svinčenih cevi ni porabljati.)

II. Gostila (cevovode na kolčak je gostiti do tlakov s 5 atm. z lesenimi zagozdami ali s konopnimi kitami, napojenimi s kotranom in zalitimi s portlandskim cementom).

L.**Fužinske naprave.**

I. Hladilne omare;

II. Hladilni okviri in vrata za Martinske peči;

III. Tečaji valjarjev. (Za nje je porabljati po tem, kako se rabijo, les [gaber, kvajak, itd.], jekleno litino z izlivkom cinkove bele kovine ali cinkove zlitine);

IV. Tečaji vreten (razen za prva vretena v odru valjarjev);

V. Lužilne košare;

VI. Po možnosti sapniki plavžev.

M.**Nadtalna gradnja.**

I. Pokrivanje streh s kovinsko pločevino in pritrdila vsake vrste za pokrivanje streh. (Kakor nadomestilo je porabljati pocinkano železno pločevino ali cinkovo pločevino, oziroma raztopljeno železo);

II. Kapne cevi, viseči in obrobni žlebovi, sprednje glave, kotli za vodo itd.;

III. Uredbe stranišč. (Za vode je porabljati cevi iz raztopljenega železa, nadalje grla iz litega železa, plavalnike iz pocinkane železne pločevine, potezne droge in ročaje iz raztopljenega železa itd.);

IV. Uredbe peči (okove in sestavine vsake vrste je narejati iz železnega gradiva, plašče kopalnih peči in reflektorje plinovih peči iz pločevine iz raztopljenega železa);

V. Kurilne cevi vsake vrste;

VI. Stavbni okovi in zapore vsake vrste (pri durih, vratih, oknih itd.);

VII. Opore, drogi, mreže, obrambne pločevine vsake vrste;

VIII. Pritrdila vsake vrste, kakor žebliji, vijaki, gumbi;

IX. Napisi, številke, črke itd.;

X. Zalivanje in izoliranje.

(Za zalivanje železnih predmetov ter za izoliranje ni več porabljati svinca.)

N.

Elektrotehnika.

I. Dinamostroji in transformatorji.

Drsalni obroči, stikalne zveze, držaji ščetk, deli priprav za dviganje ščetk, stiskavnice za povijanje, kljupe, zvončki, kabljevi čevlji, tečajne skodele, mazalni obroči, znaki za olja, armature za kotle za olje, po možnosti mirujoči navoji.

II. Aparati:

Kontaktne deli aparatov vsake vrste za stikanje, poganjanje in uravnavanje, vrtilna stikala, obodi, stikalni kontakti in slično instalacijsko gradivo, sestavine števec, oporniki.

III. Vodilno gradivo:

Kablji, gole in izolirane vodilne žice, vodi stikalnih tabel in zvezni vodi.

Za slične izdelke in dele takih izdelkov, ki niso posebej imenovani v navodilu, veljajo zmislu primerno enako navedena načela in načini izvrševanja.

Dopolnila sprednjega navodila se pridružujejo.

Ako se dvomi, je treba vposlati vprašanja trgovinskemu ministrstvu (služba za vojne kovine) ter priložiti risbe z določnimi predlogi.

Ako je treba za odgovor na taka vprašanja dalje trajajočih poizvedovanj, se obvesti vprašalec, ali je dovoljeno začasno napravo izvršiti tako, kakor namerava.

64.**Razglas ministrstva za javna dela
z dne 4. marca 1916. l.,**

s katerim se objavljajo predpisi o meroskusu in kolkovanju merskega aparata za mleko s plavalnikom za justiranje in merilom.

Na podstavi ministrstvenega ukaza z dne 19. julija 1915. l. (drž. zak. št. 202) se javno naznanjajo nastopni po komisiji za pravilni meroskus izdani, gledé pristojbin po ministrstvu za javna dela odobreni predpisi o meroskusu in kolkovanju merskega aparata za mleko s plavalnikom za justiranje in merilom.

Ti predpisi dobé moč z dnem razglasitve.

Trnka s. r.

Predpis

o meroskusu in kolkovanju merskega aparata za mleko s plavalnikom za justiranje in merilom.

I. Kako je aparat sestavljen in kako deluje.

Aparat sestoji iz merske posode M , ki ima zgoraj z odtočno cevjo r opremljeno lovilo izlivajoče se snovi F in se more spodaj po pipi z več poti H spojit z rezervoarjem R . Merska posoda M ima nadalje počezni locenj B . V posodo je pogreznjeno veliko plavalo K , ki ima zgoraj merski drog S , ki kaže vrsto luknjic s pripadajočo razdelitvijo. Ob drogu S se dá premikati premičen naudar A , ki se more vstavljati na posamezne črtice merske razdelitve z iglo b , ki vstopa v luknjice. Merski drog ima vrhutega dve zarezi m in n , ki dopuščata, da se merski drog vtakne skozi odprtino pri i na locnju B v razcep, ki je nameščen v locnju zadaj za odprtino i .

Kadar se rabi aparat, se vstavi najprej naudar A na tisto število litrov, ki se naj domeri, in potem se primerno postavi pipa H tako, da se naredi zveza z rezervoarjem. Pritekajoča tekočina bo sedaj dvigala plavalo K dotlej, da naudar A zadene ob locenj B ; v tem trenutku obmejuje plavalo, ki deluje kakor cilinder za justiranje, skupno s stenami posode M pravilno

prostornino. Tekočina bo naraščala do roba posode in potem tekla čez v lovilo F in izstopila po cevi r . S tem, da se pipa vnovič zavrti v primeren položaj, se more potem odmerjena množina tekočine izprazniti v posodo, ki je določena zanj in se postavi pod aparat.

Taki aparati se pripuščajo v vsaki velikosti od 5 do 100 litrov po nastopnih določilih v meroskus in kolkovanje.

II. Kakšen je aparat.

1. Premer posode za 5 do 10 litrov ne sme znašati več nego 280 mm, za več nego 10 do 30 litrov ne več nego 370 mm in za več nego 30 do 100 litrov ne več nego 500 mm. Najvišja delna črtica lestvice mora ustrezati najmanjšemu številu celih litrov, s katerimi se, če se vlijejo v posodo, dvigne plavalo od tal, da prosto plava. Od te delne črtice naprej, ki se mora primerno ošteviliti in oznameniti z besedo „litri“, se prične delitev vedno v celih litrih. Pri velikostih do 30 litrov se more začeti delitev z 1 litrom, pri večjih tipih se mora začeti s 5 litri.

2. Posamezne, enemu litru ustrezajoče delne črtice morajo imeti razločne številke.

3. Na lahko vidnem mestu mora biti vkovan kovinski ščit, čigar zvezo s podlago je zavarovati s kolkovanjem na dveh kositrih kapljah, ki segajo na podlago. Na tej ploči morajo biti udarjena ali vtisnjena naslednja oznamenila:

- a) „Merski aparat za mleko s plavalnikom za justiranje in merilom do litrov“, potem izdelovalčevo ime.
- b) Tekoča fabrikacijska številka, ki mora biti nameščena tudi na gornjem koncu merskega droga in na premičnem naudaru.
- c) Navpična razdalja naudarne površine locnja od dna posode v milimetrih.

4. Merska posoda in lovilo za odtekajočo tekočino morata biti narejena iz zadostno debele pločevine, na gornjem robu primerno debelejša in pokositrena s čistim kositrom.

5. Locenj in merski drog morata biti narejena iz zadostno širokega in močnega ploskega železa in tudi pokositrena s čistim kositrom.

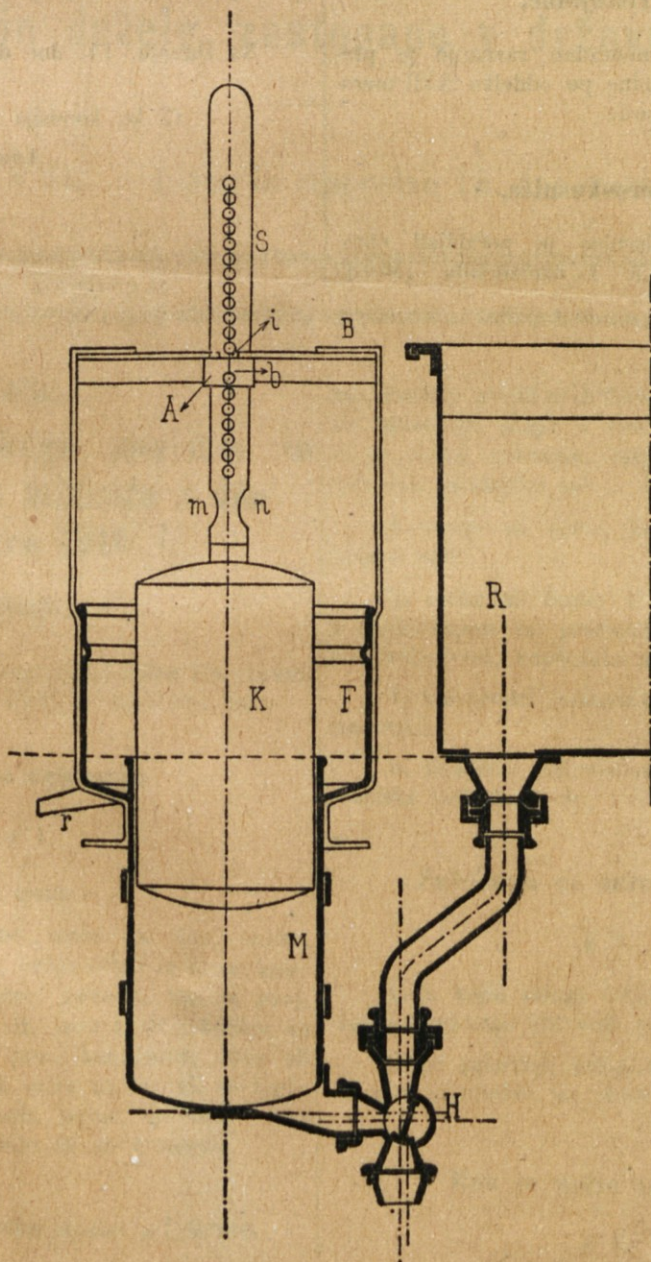
Merilo mora imeti tako obliko, da se more le, če je lestvica spredaj, vtakniti v precep.

6. Na aparatu je na pripravnem mestu namestiti nihhalno kazalo z najmanj 300 mm proste dolžine.

III. Preskušnja in meja pogreškov.

7. Aparat je preskusiti za tri točke lestvice tako, da se spoji aparat z reservoarjem za vodo, da se napolni tako, kakor je navedeno v popisu, in da se odmerjena vsebina meri z meroskusnim betom.

Kolkovati se sme le tedaj, ako v velikosti zaporednih delov lestvice ni razločkov, ki bi se

lahko opazili, in ako razlike preskušanih delnih črtic pri vseh velikostih ne presegajo $1/300$ največje prostornine na več ali manj.

IV. Kolkovanje.

8. Kolkuje se na obeh koncih lestvice tik ob končnih črticah s pristavkom letnice na

spodnjem koncu, nadalje na dveh zveznih mestih kovinskega ščita in podlage s pristavkom letnice, na zveznih mestih ločenja s posodo in na premičnem naudaru, in sicer v poslednjem primeru na naudaru in na igli. Končno je zavarovati zvezo pipinega kosa s posodo na najmanj dveh mestih. Da se namesti kolek, morajo biti na dotičnih mestih pripravljene kaplje kositra.

V. Pristojbine.

9. Za meroskusnouradno ravnanje je pre-računati tarifne pristojbine po oddelku XVII meroskusne pristojbinske tarife.

VI. Meroskusnica.

10. Za meroskusnico je porabljeni obrazec XVII; pri tem je k oznamenilu „Merski

aparatus za mleko“ rokopišno pristaviti dopolnilo „s plavalnikom za justiranje“. Namesto besed „gornje točke“ je postaviti: „naudarne površine“.

VII. Dodatni meroskus.

11. Aparatus je treba obdobjno dodatno pre-skušati vselej pred potekom treh let; pri tem je uporabljati dvojno mejo pogrškov.

Na Dunaju, 11. dne decembra 1915. l.

G. kr. komisija za pravilni meroskus:

Lang m. p.

